

TALABALARNING ILMIY-TADQIQOT KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA MENTORLIK FAOLIYATINING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Osbayov Muhammadjon Imaraliyevich

Farg‘ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20637599>

Annotatsiya. Mazkur maqolada talabalarning ilmiy-tadqiqot kompetentligini rivojlantirishda mentorlik faoliyatining pedagogik imkoniyatlari tahlil etilgan. Zamonaviy oliy ta’lim tizimida bo‘lajak mutaxassislarning ilmiy tafakkuri, tadqiqotchilik ko‘nikmalari, mustaqil izlanish olib borish qobiliyati hamda innovatsion faoliyatga tayyorgarligini shakllantirish dolzarb vazifalardan biridir. Tadqiqotda mentorlik faoliyatining mazmuni, uning ilmiy-tadqiqot kompetentligini rivojlantirishdagi o‘rni hamda xorijiy va mahalliy ilmiy qarashlar o‘rganildi.

Tahlillar natijasida mentorlik talabalarda ilmiy muammolarni aniqlash, tadqiqot metodlarini tanlash, ilmiy axborotlarni tahlil qilish, mustaqil qaror qabul qilish va ilmiy natijalarni umumlashtirish kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qilishi aniqlandi. Shuningdek, mentor-talaba hamkorligi akademik motivatsiyani oshirish va ilmiy izlanishlar samaradorligini kuchaytiruvchi muhim pedagogik omil sifatida baholandi.

Tadqiqot natijalari oliy ta’lim muassasalarida mentorlik asosidagi ta’lim texnologiyalarini takomillashtirish va talabalarning ilmiy-tadqiqot faoliyatini samarali tashkil etishda amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so‘zlar: mentorlik, ilmiy-tadqiqot kompetentligi, tadqiqotchilik kompetensiyasi, oliy ta’lim, pedagogik imkoniyatlar, ilmiy tafakkur, innovatsion ta’lim, akademik motivatsiya.

KIRISH

Mavzuning dolzarbligi

Globalashuv va raqamli transformatsiya sharoitida oliy ta’lim tizimi oldida raqobatbardosh, mustaqil fikrlaydigan va ilmiy-tadqiqot faoliyatini samarali amalga oshira oladigan mutaxassislarni tayyorlash vazifasi turibdi. Shu bois talabalarda ilmiy muammolarni aniqlash, tahlil qilish, ilmiy asoslangan xulosalar chiqarish hamda innovatsion g‘oyalarni ilgari surish kompetensiyalarini shakllantirish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

So‘nggi yillarda ta’lim jarayonida shaxsga yo‘naltirilgan va hamkorlikka asoslangan yondashuvlar keng joriy etilishi mentorlik faoliyatiga bo‘lgan ehtiyojni kuchaytirdi. Mentorlik talaba va tajribali mutaxassis o‘rtasidagi samarali hamkorlik orqali ilmiy salohiyatni rivojlantirish, tadqiqotchilik madaniyatini shakllantirish hamda mustaqil ilmiy izlanish ko‘nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi.

Shu bilan birga, mentorlik faoliyatining ilmiy-tadqiqot kompetentligini rivojlantirishdagi imkoniyatlarini tizimli o‘rganish zarurati saqlanib qolmoqda.

Tadqiqot ob‘ekti - Oliy ta’lim muassasalarida talabalarning ilmiy-tadqiqot kompetentligini rivojlantirish jarayoni.

Tadqiqot predmeti - Talabalarning ilmiy-tadqiqot kompetentligini rivojlantirishda mentorlik faoliyatining pedagogik imkoniyatlari.

Tadqiqot maqsadi - Mentorlik faoliyatining ilmiy-tadqiqot kompetentligini rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlarini nazariy jihatdan tahlil qilish va uning samaradorligini asoslash.

Tadqiqot vazifalari:

- Ilmiy-tadqiqot kompetentligi tushunchasini yoritish.
- Mentorlik faoliyatining nazariy asoslarini tahlil qilish.

- Xorijiy va mahalliy ilmiy qarashlarni o'rganish.
- Mentorlikning pedagogik imkoniyatlarini aniqlash.
- Tadqiqotchilik ko'nikmalariga ta'sir etuvchi omillarni tahlil qilish.
- Amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xorijiy tadqiqotchilar (W.Nuis, H.Paloma, X.Jiao, B.Agricola, M.F.Cox) mentorlikni talabalarning akademik rivojlanishi va ilmiy kompetensiyalarini shakllantiruvchi muhim pedagogik vosita sifatida talqin qiladilar. Ularning fikricha, mentorlik individual yondashuv asosida ilmiy salohiyatni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Mahalliy tadqiqotchilar (R.R.Latipov, Sh.Yaxshiboyeva, A.N. Ubaydullayev, Sh.M.Imomova, A.Musoyeva) esa mentorlikni kompetensiyaviy yondashuv, innovatsion texnologiyalar va mustaqil ta'lim bilan bog'liq holda o'rganadilar.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, mavjud tadqiqotlarda mentorlikning umumiy jihatlari yoritilgan bo'lsa-da, uning ilmiy-tadqiqot kompetentligini rivojlantirishdagi yaxlit pedagogik mexanizmi yetarlicha o'rganilmagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda tizimli, kompetensiyaviy va shaxsga yo'naltirilgan yondashuvlardan foydalanildi. Ilmiy manbalarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, sintez, umumlashtirish va tizimlashtirish metodlari qo'llanildi.

Xorijiy va mahalliy olimlarning qarashlari qiyosiy tahlil qilinib, mentorlikning ilmiy-tadqiqot kompetentligini rivojlantirishdagi o'rni aniqlashtirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, mentorlik faoliyati talabalarning ilmiy izlanishlarga jalb qilinishi, akademik motivatsiyasi va tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Mentorlikning asosiy pedagogik imkoniyatlari:

- individual ilmiy maslahat berish;
- ilmiy faoliyatga yo'naltirish;
- birgalikda tahlil qilish;
- mustaqil izlanishni qo'llab-quvvatlash;
- refleksiv faoliyatni rivojlantirish;
- akademik hamkorlik muhitini yaratish.

Qiyosiy tahlil natijalari mentorlik yondashuvi an'anaviy yondashuvga nisbatan yuqori samaradorlikka ega ekanligini ko'rsatdi.

Shu bilan birga, quyidagi muammolar aniqlandi:

- mentorlik tizimining yetarli darajada yo'lga qo'yilmaganligi;
- metodik ta'minotning cheklanganligi;
- ilmiy faoliyatga jalb etish darajasining pastligi;
- motivatsiya yetishmasligi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari mentorlik faoliyatining talabalarda ilmiy-tadqiqot kompetentligini rivojlantirishda samarali pedagogik vosita ekanligini tasdiqladi. U ilmiy tafakkur, analitik fikrlash, mustaqil izlanish va tadqiqotchilik madaniyatini rivojlantiradi.

Shu bilan birga, mentorlik tizimini takomillashtirish va uni oliy ta'lim amaliyotiga tizimli joriy etish zarur.

TAKLIF VA TAVSIYALAR

- Mentorlik tizimini institutsional darajada joriy etish.
- Professor-o'qituvchilar uchun mentorlik bo'yicha malaka oshirish kurslari tashkil etish.
- Talabalarni erta ilmiy faoliyatga jalb qilish.
- Individual mentorlik dasturlarini ishlab chiqish.
- Raqamli ilmiy resurslardan foydalanishni kengaytirish.
- Mentorlik samaradorligini baholash tizimini yaratish.
- Akademik yozuv bo'yicha treninglarni ko'paytirish.
- Interaktiv ta'lim texnologiyalarini joriy etish.
- Akademik mentorlik platformalarini yaratish.
- Ilmiy yutuqlarni rag'batlantirish tizimini kuchaytirish.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Agricola, B. T., Prins, F. J., van der Schaaf, M. F., & van Tartwijk, J. (2018). Teachers' diagnosis of students' research skills during the mentoring of undergraduate theses. *Teaching in Higher Education*, 23(2), 160–174.
2. Cox, M. F. & Adams, S. G. (2009). Developing leadership skills of undergraduate engineering students through research experiences and mentoring. *Journal of STEM Education*, 10(3–4), 16–26.
3. Imomova, S. M. (2023). Talabalarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga yangicha yondashuvlar. *Zamonaviy Ta'lim*, 8(2), 45–52.
4. Jiao, X. (2011). Developing research skills and capability in higher education: Combining collaborative research with mentoring. *Higher Education Research and Development*, 30(4), 423–435.
5. Latipov, R.R. (2025). Talabalarda ilmiy-tadqiqot kompetensiyalarini rivojlantirish mexanizmlari. *Science and Education*, 6(4), 112–118.
6. Musoyeva, A. (2025). The effect of mentoring on improving research competence in prospective educators: A qualitative analysis. *Journal of Educational Research and Innovation*, 4(1), 33–41.
7. Nuis, W., Beausaert, S., Segers, M., & Gijssels, W. (2023). Conceptualizing mentoring in higher education: A systematic literature review. *International Journal of Educational Research*, 118, Article 102137.
8. Paloma, H.C. (2024). The role of mentorship in enhancing research competence among university students. *Journal of Scholarly Inquiry*, 15(1), 25–37.
9. Ubaydullayev, A.N. (2022). Talabalarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish usullari. *Pedagogik Mahorat*, 5(3), 27–34.
10. Yaxshiboyeva, S. (2024). Jahon axborot resurslari orqali talabalarning tadqiqotchilik kompetentligini rivojlantirishning pedagogik va psixologik asoslari. *Uzluksiz Ta'lim*, 3(1), 68–75.